

Rezsőházy Rudolf – Kereszténység és pluralizmus

Szeptember 21-én, a Városmisszió keretében előadást tartott karunkon Rezsőházy Rudolf,¹ a belgiumi *Université Catholique de Louvain* emeritus professzor. Rezsőházy professzor magyar nyelvű előadásában a pluralizmus és a kereszténység kapcsolatát vizsgálta, és számos új szempontot, valamint értelmezési lehetőséget ismertetett.

Előadásának első része a pluralizmus kialakulását vizsgálta, az európai történelmet az egységességtől (*l'unanimisme*) a pluralizmus felé történő haladás folyamataként mutatta be. Az egységesség uralma alatt álló társadalmakban kötelező volt mindenről ugyanúgy vélekedni, ugyanazokban az eszmékben kellett hinni, és ugyanolyan módon kellett viselkedni. Ebben a helyzetben a konfliktust rossznak tartották, a tolerancia ismeretlen volt, és a legkisebb eltérés a kötelező kánontól azonnali megtorláshoz vezetett. Jó példa erre a berendezkedésre a Jézus korabeli zsidó társadalom, mely a hagyomány uralma miatt egyszerűen elfogadhatatlannak tartotta Jézus „újszerű” tanait.

A legutóbbi évszázadokig a katolicizmus is alapvetően szemben állt a pluralizmus gondolatával, mivel csak egy, abszolút igazság létezhet a katolikus hit alaptételei szerint. Minden eltérés ettől az abszolút igazságtól csakis eretnekségként volt értelmezhető. E kiindulópont miatt az egyháznak hosszú időre volt szüksége, hogy megértse és elfogadja a politikai, hitbeli és kulturális pluralizmust. Ennek jó példája, hogy a miszszionáriusok többsége még a 19. században is úgy vélte, hogy a kereszténység terjesztése egyben az európai kultúra terjesztését is jelenti, és ezért igyekezett figyelmen kívül hagyni a helyi sajátosságokat. E pontnál Rezsőházy professzor kiemelte, hogy az előbbi egységesség ellenére az egyház mindig is elfogadta az elhivatottság sokféleségét, mint erről Szent Pál korinthusiaknak írt első levele is tanúskodik (1Kor 12, 4–11). E szakasz fő következtetése, hogy minden lelki alkatnak helye van az Úr házában.

¹ 1929-ben született Szegeden, a Leuvenbe 1956 előtt érkező magyar diákok egyike, a Mindszenty Diákotthon alapítója. A Leuveni Katolikus Egyetem közgazdasági és társadalomtudományi karának oktatója, majd az UCL professzora, illetve professor emeritusa. Fő kutatási területei: gazdaság- és társadalomtörténet, politikai szociológia és az értékek szociológiája. E témakörökben számos könyve és tanulmánya jelent meg. Lásd például: RUDOLF REZSŐHÁZY : *Combat idéologique et confrontation des valeurs*. Paris: PUF, 2003.; RUDOLF REZSŐHÁZY – RAYMOND BOUDON: *Pour comprendre l'action et le changement politiques*. Louvain-la-Neuve: Duculot, 1996.; REZSŐHÁZY: *Le politique, le culturel, le social: un paradigme pour mettre les choses en place*. Louvain-la-Neuve: UCL Dép. des sciences politiques et sociales, 1992.; REZSŐHÁZY: *Les jeunes et le problème religieux*. Louvain-la-Neuve: UCL Groupe de sociologie wallonne, 1987.; REZSŐHÁZY: *Théorie et critique des faits sociaux*. Louvain-la-Neuve: CIACO, 1984.

A 16. században megkezdődött szellemi átalakulást Európa szekularizálódásának és pluralizálódásának folyamataként is felfoghatjuk. A középkori társadalomban még meghatározó szerepet játszó katolikus egyház a modernitás kialakulásával párhuzamosan fokozatosan egy plurális és világi társadalom egyik intézményévé vált. Az egyház hosszú időn keresztül gyanakodva tekintett a modern 'szabadságokra', ezt fejezte ki *Quanta cura* enciklika 1864-ben és a *Syllabus*, mely számba vette és elítélte a modernitás hibát. Napjaink egyháza távol már áll ettől a felfogástól, elismeri és támogatja a demokráciát, valamint az emberi jogok egyik fő védelmezőjévé vált.

E rövid áttekintést követően Rezsőházy professzor a pluralizmus gyakorlatát vizsgálta. Elsőként a keresztények közötti pluralizmust, másodikként pedig a hívők és nem-hívők között fennálló kapcsolat egyes vonatkozásait.

A kereszténységen belüli pluralizmus jelentősen bővült az elmúlt ötven évben Rezsőházy professzor szerint. Belgiumban ez a pluralizmus megjelenik többek között abban, hogy a hívők megválasztják, melyik misére kívánnak járni, és milyen közösséghez kívánnak tartozni. Ebben az értelemben a pluralizmus a választás lehetőségét jelenti, a hívők szabadon dönthetnek arról, hogy melyik közösség életében kívánnak részt venni.

Másrészről azt is láthatjuk, a katolicizmusban különféle lelkeségi mozgalmak és teológiai irányzatok léteznek. Ez a sokféleség gyakran parttalan vitákhoz vezethet, és ezért van szükség „a közös kincstár őreire”, a pápára és a zsinatokra, akik képesek a hit egységét biztosítani. Különösen fontos, hogy legyenek olyan intézmények, melyek a hit alapkérdéseiről képesek dönteni, mivel az eltérő felfogások gyakran vitákhoz és konfliktusokhoz vezethetnek. Ezek a konfliktusok gyakran igen hevesek lehetnek, mindannyian tudjuk, hogy a családon belüli viták a legszenvedélyesebbek.

Hol húzhatjuk meg vajon a szabad vita határait a katolikus hiten belül? – tette fel a kérdést Rezsőházy professzor. Véleménye szerint egy latin mondás segítségével felelhetünk erre a kérdésre: „*In necessariis unitas – in dubiis libertas – in omnibus caritas.*”² Rezsőházy professzor ezzel arra utalt, hogy a katolikus gondolkodás szempontjából meg kell különböztetni a hívők egységét megalapozó, mindenki által elfogadott és közösen osztott hittételeket, és a katolicizmus története során az ezekhez a tanokhoz hozzáadott későbbi elemeket. A purgatórium fogalma például a 12. században alakult ki, tehát nem tartozik a hit Krisztus és az evangélisták által kimunkált magjához.

Napjaink problémáit – mint például a művi megtermékenyítés kérdése, az újraházasodottak kizárása a szentáldozásból vagy a cölibátus szabályának rációja – csak kutatás, vita és az idő segítségévével lehet megoldani. Az előadó kiemelte, hogy a történelem ismerete alázatosságra készítet, és megmutatja, hogy a hibák kijavíthatók. Csak akkor lehetséges további előrelépés az ökumenizmus folyamatában, ha elfogadjuk a szervezeti, hagyománybeli és liturgikus pluralizmust, érvelt Rezsőházy professzor.

Ezt követően a professzor úr azt a problémát vizsgálta, hogy vajon milyen párbeszéd lehetséges a hívők és társadalom között. A kérdés megválaszolása érdekében a társadalmat több alcsoportra kell felosztani a katolikus hithez fűződő viszony alapján,

² Egység mindabban, ami szükséges, szabadság mindenben, ami kétséges, és szeretet mindenben.

és minden egyes ilyen kategóriánál külön kell vizsgálni a párbeszéd lehetőségét. Rezsőházy professzor utalt arra, hogy tipológiájában Belgiumot vette alapul, tehát a magyar viszonyok között csak módosításokkal alkalmazható.

Az első kategória a lappangó antiklerikalizmus, és annak különféle társadalmi visszatükröződései. Itt már nem az Egyház nyílt támadásáról van szó, hanem olyan jelenségekről, melyek különféle áttételeken keresztül próbálják az egyházat támadni. Például megkérdőjelezzik egyes püspökök protokolláris funkcióit, Mindenszentek ünnepét az amerikai Halloween-nal javasolják helyettesíteni, vagy a Karácsonyt egyszerű bevásárlási lehetőséggé degradálják. E felfogás valójában egyes társadalmi jelenségek keresztény jelentésrétegeinek eltüntetésére vagy kommercializálására törekszik, és noha nem agresszív, végső célja a vallás kizárása a közéletből. E jelenséggel nincs értelme a párbeszédnek, a hívőknek lehetőleg le kell leplezni az újabb kísérleteket, és felfogásukat konzekvensen képviselniük kell a média különböző fórumain.

A következő kategória az olyan emberek összessége, akik teljesen érdektelenek a vallási kérdések iránt. Ezek az emberek metafizikai étvágytalanságban szenvednek, és érdeklődésük kizárólagosan a fogyasztói társadalom horizontját fogja át. Azonban még bennük is felébredhet az értelem keresésének igénye, hiszen mindenkivel történhet olyan esemény, például egy családi tragédia, ami életének átgondolására készteti, és így gondolkodását más, a fogyasztói társadalmon túlmutató kérdések felé irányítja. Ezért a hívőknek nyitottnak és befogadónak kell maradniuk, sosem lehet tudni, mikor lesz rájuk szükség.

Az utolsó csoport a jó szándékú nem-hívők csoportja. Ebben a csoportba olyan személyek tartoznak, aki nem hívők, de kimunkált világképpel rendelkeznek és készek az eszmecserére. Rezsőházy professzor szerint az együttműködés e csoporttal három területen lehet különösen gyümölcsöző. Egyes kérdésekben, mint például a hagyományos családmódel (apa-anya-gyerekek) vagy bioetikai problémák, közösen osztott erkölcsi alapfeltevésekből kiindulva azonos álláspontot támogathat a hívők és a nem-hívők e csoportja. Továbbá közösen léphetnek fel a vallási és politikai szektarizmus ellen, valamint közös politikai és társadalmi szervezeteket hozhatnak létre álláspontjuk képviseletére.

Az előadás végén Rezsőházy professzor három problémát érintett röviden, melyek megértése szintén nélkülözhetetlen a pluralizmus helyes értelmezéséhez. Elsőként kifejtette, hogy míg régebben az igazság tudása nagyon gyakran lehetetlenné tette a vitát, ma helyesebb arra az álláspontra helyezkedni, hogy az igazság végtelen, és ezért a vita valójában annak a lehetősége, hogy mások meglátásaiból gazdagodjunk. Csak mások álláspontjának ismerete vezethet el az igazság teljesebb megismeréséhez.

Együttműködés csak közös értékek mentén lehetséges, és Rezsőházy professzor szerint napjainkban ilyen érték a szabadság, az adott szó megtartása és a kompromisszum. Amennyiben ezeket mindkét fél elfogadja, az együttműködés és a párbeszéd gyümölcsöző lehet.

Utolsóként pedig a tolerancia és a pluralizmus kapcsolatára tért ki Rezsőházy professzor. Kiindulópontja szerint pluralizmus csak toleráns társadalomban képzelhető el. Azonban a tolerancia nem jelent közömbösséget, és nem jelenti más nézeteinek feltétlen elfogadását sem. Azaz, a tolerancia nem egyenlő a relativizmussal; a saját vélemény hiányával. A tolerancia valódi értelmében nyitottságot jelent, készséget

mások véleményének meghallgatására és komolyan vételére. Rezsőházy professzor konklúziója szerint a pluralizmus gyakorlata valójában olyan erős személyiséget kíván, mely identitása teljes tudatában van, azaz valódi arcéllal rendelkezik. A pluralizmus ilyen erős személyiségek hiányában elveszíti értelmét, és relativizmusba fordulhat át.

Az előadás zárásaként Rezsőházy professzor arra a kérdésre kereste a választ, hogy hogyan lehetünk toleránsak a türelmetlenekkel szemben. E kérdésre válaszolva mélységes meggyőződését fejezte ki, hogy a jóindulat „ragályos” lehet, és minden ilyen helyzetben a jóságot kell megtalálni. Erre tanít minket Szent Ferenc, aki a keresztesháborúk korában, a korfelfogással szembeszállva elutazott és meglátogatta a szultánt ...

Az előadást követő beszélgetésen több kérdés is felmerült, melyek közül a legérdekesebb, és legaktuálisabb az európai muzulmánokkal szembeni tolerancia volt. Rezsőházy professzor első lépésként jelezte, hogy a muzulmánok a történelem egy másik fázisában élnek, az egységesség korszakában. Mint ezt a közelmúlt eseményei is bizonyítják, fő kiindulópontjuk az igazság biztos és kizárólagos ismeretének tudata. Azonban nem jelezhetjük egyértelműen előre a fejlődés jövőbeni irányát, mert a jövő nagyon gyakran tartogat olyan fordulatokat, melyek nem következethetők ki napjaink tényeiből és folyamataiból. Rezsőházy professzor felfogása szerint a történelem valójában nyílt. Véleménye szerint a muzulmán közösségekre jellemző bezárkózás valószínűleg változni fog, leginkább a fiatal lányok gondolkodásának fokozatos átalakulása miatt. A nyugati kultúra olyan mértékű szabadságot kínál egy lány számára, amellyel egy muzulmán szabályokat követő közösség nem versenyezhet. Ez a változás pedig a muzulmán közösségek világszemléletének átalakulását is eredményezheti.

FEKETE BALÁZS